

Over verzoening, logotherapie, existentieel-analytische psychotherapie, Hans Andreus, drie kenrvragen

Victor Frankl en verzoening

Lezing in het kader van verzoening Door Prof. Dr. Willem Maas

Beginnen...

Beginnen te geloven,
dat er een leven op aarde mogelijk is,
Daags leven maar met liefde als een hartslag
en met geluk niet alleen voor de man,
de vrouw en het kind,
maar in het zich verliezen in het andere,
elk ander, -
met mensen als kinderen,
vrienden, feestgangers,
mensen.

Spiegels en het verleden.
Maar spiegels verwerpen,
en met het verleden komt men niet uit;
geen mens leeft met het verleden
Maar het valt moeilijk de eenvoudige
zon te aanvaarden
en de aarde te bewerken met machines of woorden,
te begrijpen,
dat er een simpele mogelijkheid tot vreugde is,
vreugde omdat het door moet gaan,
de stilstand voor het ogenblik is,
omdat het door moet gaan.
Met mensen die leven onder de daken van hun gedachten
en in de landschappen van hun gevoelens
en die de ruimte verwachten. Mensen.

Met deze woorden van de dichter Hans Andreus wilde ik mijn lezing maar beginnen.

Het is een hele eer om voor u te mogen spreken over het onderwerp verzoening.

In het kader van de achtergrond waarmee gewerkt wordt, is het zeker niet eenvoudig om iets te gaan zeggen. Voor ik het weet kan iemand zich diep gekwetst of miskend voelen, of juist

bevestigd - en dames en heren, dat zou ik het liefst vermijden omdat het onderwerp 'verzoening' nou juist betekent dat er vanuit het nemen van een persoonlijke verantwoordelijkheid iets wordt gedaan, tot stand gebracht, afgesloten en geplaatst. Daarbij komt het er niet op aan wat anderen vinden, maar slechts wat ieder van ons persoonlijk doet.

Ik zal het onderwerp benaderen vanuit een praktisch-theoretisch kader. De vraag was of ik iets wilde zeggen over de betekenis en plaats van het onderwerp 'verzoening' en de Logotherapie/ existentieel-analytische psychotherapie.

De methode die ik kort met u bespreek, gaat er van uit dat elk mens op elk gegeven moment in elke denkbare situatie voor een drietal vragen staat.

Die vragen vormen het kernstuk, want zij zijn het hart van onze sprong voorwaarts de medemenselijkheid in.

Onze menselijke, en dus onze onontkoombare mede-menselijke mogelijkheid, is dat wij 'over' de dingen en onszelf kunnen denken, en dat wij 'boven' onszelf uit kunnen stijgen. En omdat we dat kunnen, komen er nu drie vragen die we niet kunnen vermijden.

1. Wat staat mij binnen de gegeven mogelijkheden nu te doen?

2. Hoe kan ik wat van mijn goede ervaringen/herinneringen nu gaan gebruiken om in de gegeven omstandigheden als mens te antwoorden?

3. Wie zou ik zijn als ik op dit moment af zou zien van mijn menselijke waardigheid?

Als je het van die kant bekijkt, liggen de zaken even eenvoudig als dringend.

Mens-zijn kun je niet uitstellen, en om een mens te zijn hoeft je maar weinig moeite te doen; mens-zijn kun je alleen realiseren als het boekje van de bloemen die je hier en nu hebt.

Ik herinner mij de geboortedag van een zusje, ik was nog klein en had geen zakgeld. Toch maakte ik voor mijn moeder een boekje van de bloemen die ik langs de veldweg tegenkwam. Om het wat te doen lijkend deed ik er herderstasje en velerlei ander onkruid bij. Ze was er blij mee die dag. Ik zelf ook.

Het aardige van deze kant is dus eigenlijk ook, dat de drie gestelde vragen zowel analyse als therapie zijn. Zo eenvoudig als het gedicht van Andreus aangeeft waar het werkelijk om gaat, zo eenvoudig betekenen de drie gestelde vragen de kwaliteit van je leven en je plaats tussen de mensen.

1. Wat staat mij binnen de gegeven mogelijkheden nu te doen?

2. Hoe kan ik wat van mijn goede ervaringen/herinneringen nu gaan gebruiken om in de gegeven omstandigheden als mens te antwoorden?

3. Wie zou ik zijn als ik op dit moment af zou zien van mijn menselijke waardigheid?

Wat Logotherapie je afleert is, dat je zou zijn wat je had. Of, en dat klinkt alleen gecompliceerd, dat je eventueel niet zou kunnen zijn of mogen zijn omdat je iets niet hebt gehad.

Wat Logotherapie eigenlijk zegt is, dat het leven de eisen stelt en dat wij mensen daarop moeten inspelen met onze daden, onze besluiten en onze positieve ervaringen.

Nu zijn er mensen die zeggen dat zij helemaal geen enkele positieve ervaring of herinnering hebben.

Ik weet dat die mensen echt bestaan. En mijn antwoord is dan - want deze mensen zijn voor mij dan de gegeven omstandigheid en de gestelde vragen - dat het niet waar kan zijn.

Ik ben namelijk zelf nogal aardig positief, en juist als iemand je zegt dat hij of zij nog nooit enige positieve ervaring of herinnering had, dan heeft de betreffende dus ofwel niet opgelet, ofwel de betreffende klagende is niet in staat om te oordelen, ofwel de klagende is niet bereid om iets te leren. Want voorafgaande aan de opmerking ben ik er in die ontmoeting, die nou juist de betreffende de vragen stelde.

Niet opgelet is jammer. Niet bereid om iets te leren is zonde.

Niet in staat om te oordelen is zorgwekkend, want dat zou betekenen dat ik ofwel niet met een mens te doen had, ofwel met een ernstige patiënt.

Die patiënt die niet kan oordelen, kan ik dus ook niet meer naar huis laten gaan, want om daar te komen moeten er heel veel beoordelingen en keuzes gemaakt worden waarin het wel en wee van zowel de patiënt als dat van anderen aan de orde is op een niveau dat zowel vrijheid als verantwoordelijkheid eist.

Met andere woorden, het leven stelt vragen, de situatie stelt eisen, ik de mens ben er als innerlijk vrij en uiteindelijk beslissend wezen, een verantwoordende zijnsvorm.

Dat houdt in: er is een doel, er is een reden, er is een weg, er is tenslotte zin.

In het kader van verzoening, kom ik dan tot de volgend opmerkingen.

Er is een verschil tussen het zelfstandig naamwoord 'verzoening', zeg maar als abstract onderwerp, en tussen de werkwoordelijke, daadwerkelijke betrokkenheid die spreekt uit de zin 'ik verzoen mij met', of 'ik ben verzoend met' of ik heb mij destijds verzoend met...'

Zou ik spreken over 'de' verzoening, dan was ik denkelijk in de theologie met een heel specifieke situatie aan het werk, maar zeker niet in de psychotherapie. Overigens moet ik er op wijzen dat het zelfstandig naamwoord verzoening in het Latijn, re-conciliaire, een situatie dekt, die u zichzelf en anderen gaarne zou besparen. Ik neem tenminste maar aan dat 'conciliaire', het verkopen van een meisje niet uw werk zal zijn, en dat 'conciliaire', het op een akkoordje gooien met een tiran, ook uw stijl niet is.

Juist mede daarom scherp ik het beeld aan naar de werkwoordelijke betrokkenheid, naar de vrije en verantwoordelijke daad ten gunste van de toekomst van het menszijn zelf, ten gunste van de menselijke waarde en waardigheid.

U begrijpt dan ook vanzelf dat en hoe ik elke poging verwerp om de tiran van slechte herinneringen en onzindelijke gevoelens te pacificeren.

Het kan wel zijn dat ik zulke herinneringen en gevoelens heb, zelfs dat ik die gevoelens en herinneringen op instigatie van anderen of uit louter innerlijke onmacht voor kortere of langere perioden de boventoon heb laten voeren, het blijft echter zo dat wat ik heb, ik niet kan zijn.

En het gaat er nou juist om dat ik een echt mens ben en niet om de vraag of ik een perfect gewensdroomd leven krijg.

Het echte is iets door niemand of door niets kan worden ontnomen.

Een onaangename reis ligt immers achter je en is gerelativeerd zodra het reisdoel gehaald is. De moeizame bevalling weegt niet op tegen de gezonde baby en het nieuwe leven.

Het vooruitzicht op je specifieke taak na de bevrijding maakt dat je de verantwoordelijkheid oppakt om je gevangenschap zo goed en zo kwaad mogelijk te overleven.

Nou lijkt het een groot verschil te zijn of je zelf de oorlog als oorlog hebt meegemaakt, of dat je bent opgevoed door mensen die de oorlog niet te boven kwamen.

Overigens ken ik geen enkele levende ziel op deze aarde die niet het kind is van mensen die oorlog hebben meegemaakt.

Toch is er hoop en moeten er ook eisen gesteld worden.

De hoop gloort wanneer de innerlijke afschuw van oorlog het wint van de denkfout, dat een ander iets moet oplossen wat alleen door ons zelf kan worden gedaan.

Geen enkele analyse, geen enkele therapie, geen enkele therapeut of theorie kan het leven van een ander mens leven of overdoen,

De gedachte dat er ooit een gedane zaak keert, ontkent het karakter van ons hele bestaan.

Wij kunnen het verleden niet overdoen en we kunnen in het verleden niets veranderen.

Wij zijn wezens met een open toekomst die wij nog helemaal zullen kunnen vullen met de daden die er wel mogen zijn, zodat later, als deze toekomst ons eigen verleden is geworden, er met voldoening naar kan worden teruggezien, met trots aan gerefereerd, en met vreugde kan worden vastgesteld dat- en ook al was het er maar eentje - er anderen zijn gekomen die ondanks de menselijke geschiedenis, en dankzij onze beslissing, aan een nieuw hoofdstuk in het menszijn hebben mogen beginnen.

Het gaat in mijn verzoening om de vraag hoe en waar ik de dingen een plek geef die mij toestaat om mijn leven te leven vanuit het diepe beseft dat het goed is. Goed dat ik er ben.

U merkt het wel; verzoening is feitelijk steeds maar weer en uitsluitend iets echt zelf doen.

De drie vragen stellen en er uitsluitend met de inzet van jezelf op antwoorden, is je verzoenen met het leven, met de ander, met vroeger, met hoe je bent geworden en de plaats waar je gekomen bent. Je verzoent je immers met het bestaan vanuit het perspectief van de toekomst die je kent vanwege het verleden dat je verwerpt en verwerkt in moedige en verantwoordelijke deelname aan het opheffen van het eerste- en tweedehandse lijden en de zwakke kanten van de eigen karakterstructuur.

'De' verzoening als theologisch onderwerp is een zaak van historische dogmatiek.

Wie daar nog aan twijfelt, leze het begin en het eind van het evangelie nog eens door.

Het evangelie vertelt eigenlijk niet over verzoening, laat staan over de abstractie ervan met het lidwoord 'de' er voor.

Aan het begin staat immers dat Jezus komt om zijn volk te redden uit handen van de satan die het Romeinse rijk hen heeft toebedacht, in de gedaante en persoon van Pontius Pilatus en aan het eind bevestigt de Eeuwige dat het volk gered is, doordat duidelijk is gemaakt hoe leven zit in het breken van een brood, het omzien naar weduwen en wezen in hun verdrukking.

Nou zal er wel weer een theoloog bij zitten die zegt: 'en de verzoening bij Paulus dan?', waarop ik verwijs naar de 2e brief aan de Korinthiërs, waar Paulus schrijft: Maar wij hebben deze schat in aarden vaten..het gaat ook daar om wat je echt zelf doet in vrij en verantwoordelijk antwoordend doen.

Wij zijn sterfelijk, beste mensen, en sterven zullen we dan ook. De sterfelijkheid echter doet niets af aan de schat die we bewaren en doorgeven. Die schat is in-der-daad zelf zijn wat de toekomst vraagt van het individueel persoonlijke mens-zijn.

Ik hoop dat u mij vergeeft dat ik niet ook nog andere wereldgodsdiensten of eerder niet nog bijvoorbeeld. Freud en Fromm, Jung en Adler of nog weer andere coryfeeën heb geciteerd, maar ik zou het vooral bij praktische theorie, bij uitvoerbare daden houden.

Bij het exclusieve 'do-it-yourself-to-be-human'- pakket.

Omdat we steeds weer zijn gehouden om bij de les te blijven.

Om de toekomst anders te laten zijn dan het verleden en het heden.

Om met Andreus de mensen te zijn die mens-zijn met hart en ziel, met woord en leven.

Daarom kom ik nog even terug op het gedicht dat het boeket maakte van de bloemen die de dichter op dat moment had...

Beginnen...

Beginnen te geloven,
dat er een leven op aarde mogelijk is,
Daags leven maar met liefde als een hartslag
en met geluk niet alleen voor de man,
de vrouw en het kind,
maar in het zich verliezen in het andere,
elk ander,
met mensen als kinderen,
vrienden, feestgangers,
mensen.

Spiegels en het verleden.
Maar spiegels verweren,
en met het verleden komt men niet uit;
geen mens *leeft* met het verleden.
Maar het valt moeilijk de eenvoudige
zon te aanvaarden
en de aarde te bewerken met machines of woorden,
te begrijpen,
dat er een simpele mogelijkheid tot vreugde is,
vreugde omdat het door moet gaan,
de stilstand voor het ogenblik is,
omdat het door moet gaan.

Met mensen die leven onder de daken van hun gedachten
en in de landschappen van hun gevoelens
en die de ruimte verwachten. Mensen.

Zo is er een smalle, maar begaanbare weg om de dingen een eigen plek te geven. Een plek van waaruit je met hart, woord, daad en leven kunt zeggen:
Het is goed! Het is goed dat *ik* er ben.

Dank u voor uw aandacht

Willem Maas